

Krisers anatomi

Helle Lykke Nielsen

”En krise er en frygtelig ting at spille” har Stanford-økonomen Paul Romer engang sagt. Det gælder ikke kun for politikere, der kan bruge kriser til at fremme egen politik og gennemføre lovgivning som under andre omstændigheder ville have skabt stor politisk uro. Kriser kan også bruges til at blive klogere – fx på de krav, vi som borgere bør stille til vores politikere, når en krise er under opsejling. Og her kan vi lære en del af Muhammedkrisen.

Kriser er blevet en del af dagligdagen - alene inden for de seneste år har vi i Danmark både haft bankkrise, boligkrise, finanskrise, Muhammedkrise og økonomisk krise. Den ene krise synes at afløse den anden, og der står andre kriser i kø ude i horisonten: klimakrise, energikrise, ukendte pandemier, etc. På kriseinfo.dk taler danske myndigheder da heller ikke om *hvis*, men "når krisen rammer".

Fælles for kriser er at de kræver handling – ellers udvikler situationen sig til det værre. Det sætter særlige krav til politikere og embedsfolk om at reagere hurtigt, også selvom de ikke har det fulde overblik over situationens alvor eller har adgang til alle relevante informationer. Det er selvsagt ikke nogen let opgave, og der er kun én trøst – nemlig at det bliver værre: For globaliseringen har gjort kriser mere komplekse, bl.a. fordi antallet af aktører vokser, hvilket igen gør det vanskeligere at tage dem i opløbet, overskue hvordan de vil udvikle sig, og handle proaktivt.

Vores egen Muhammed-krise er et godt eksempel på, hvordan en lokal konflikt mellem to private aktører udviklede sig til en kompleks krise med internationale perspektiver. Hvem kunne have forestillet sig at både det ægyptiske, saudiske og syriske styre ville blande sig aktivt i sagen om nogle tegninger fra Danmark og fremkalde handelsboykot og afbrænding af danske ambassader?

Men da ånden først var ude af flasken, var der ikke meget andet at gøre end at forsøge at afværge de værste konsekvenser.

At Muhammed-tegningerne udviklede sig til en krise, kan selvfølgelig ikke tilskrives enkelte aktører. Men omvendt kan man med god ret spørge, om vores politikere og embedsmænd fik grebet ind i tide for at afmontere krisen. For det er jo netop det, vi må forvente os af dem: at de viser rettidig omhu og gør deres bedste for, at konflikter ikke udvikler sig til kriser, der kan skade Danmark og danskerne.

For god ordens skyld er det værd at huske at der er forskel på kriser og konflikter. En konflikt er typisk en situation, hvor grupper med modsatrettede interesser strides om forskellige synspunkter eller kæmper om tildeling af forskellige ressourcer. En krise, derimod, har et element af overraskelse, er en alvorlig trussel mod vigtige værdier og har typisk en kort beslutningsfrist. Og netop fordi konsekvenserne er så alvorlige, gælder det om at tage problemerne i opløbet, inden en konflikt udvikler sig til en ægte krise.

Muhammedkrisen er et godt eksempel på, at politikere ikke altid lever op til disse forventninger: I næsten et halvt år - fra Muhammed-tegningerne blev offentliggjort i september 2005 og frem til januar 2006 - gjorde Anders Fogh ikke meget andet end at sige ytringsfrihed og ellers afvise enhver samtale med de

øvrige aktører, hvad enten det nu var Islamisk Trossamfund, muslimske ambassadører, dansk erhvervsliv eller tidligere topdiplomater fra det danske udenrigsministerium.

At Fogh i så lang tid valgte at sidde på hænderne, kan naturligvis skyldes hans og embedsmændenes manglende forståelse for sagens kompleksitet og fejlslagne vurdering af eskalationsrisikoen. Men det kan også skyldes et klart blik for Romers krise-princip om, at man aldrig skal lade en god krise gå fra sig: For ved at *frame* konflikten som et spørgsmål om ytringsfrihed kunne Fogh fremstå for vælgerne som principfast og urokkelig på regeringens mest markante mærkesager - værdikampen og indvandrerpolitikken - hvilket på en og samme tid knyttede Dansk Folkeparti tættere til regeringen og sikrede, at regeringens vælgere ikke skulle finde på at vandre over til selvsamme folkeparti. Og samtidig gjorde Fogh sig immun over for politisk kritik. Det var utvivlsomt klog politikerstrategi, men det var ikke nogen god konfliktløsningsstrategi.

Foghs manglende afværge-strategi blev for alvor udfordret, da krisen brød ud i slutningen af januar 2006. Men der var det for sent at sætte ind: Hverken den "milde indrømmelseskurs" som han lagde for dagen i sine interviews med de arabiske tv-kanaler, eller forsøget på at samle international opbakning til Danmark, gjorde nogen forskel, for disse initiativer blev først sat i værk, da krisen var ved at komme ud af kontrol - det var med andre ord "for lidt, for sent". I stedet blev det på sin egen bagvendte facon de voldelige angreb mod de danske ambassader, der førte til en ændring af situationen, for de tvang USA og EU til at støtte op om Danmark, og lagde derved pres på de mellemøstlige regimer, der hidtil enten havde set gennem fingre med, opfordret til eller direkte delta-get i aktionerne mod Danmark.

Kriser har sine vindere og tabere. I en dansk sammenhæng gik Muhammed-krisen hårdest ud over Kurt Westergaard og Flemming Rose der stadig mange år efter må leve med konsekvenserne. Jyllandspostens øvrige medarbejdere har måttet leve i bevidstheden om, at de er levende terrormål, selv om virksomhedens bygninger i Århus i dag fremstår som nogle af Danmarks bedst sikrede. Også Islamisk Trossamfund blev svækket betydeligt: Flere af de ledende imamer rejste ud af landet kort tid efter krisen, og resten holder stadig meget lav profil, samarbejdet mellem de enkelte bestyrelser synes præget af uenighed, og trossamfundet er i dag mere lukket om sig selv end før krisen.

Til gengæld blev yderfløjene de helt store vindere: I den ene ende Dansk Folkeparti, der gik stærkt frem i meningsmålingerne under krisen, og i den anden de muslimske jihadister, der forstod at udnytte sagen til at rekruttere nye tilhængere. Men også Udenrigsministeriet, der i årene op til Muhammed-krisen var gennem store nedskæringer og presset af EU's stigende indflydelse, oplevede fremgang i kølvandet på krisen takket være deres fleksible håndtering af

kriseberedskabet. Og det medførte ikke bare yderligere bevillinger til aktiviteter under Det Arabiske Initiativ, men synes i det hele taget at have øget ministeriets betydning som regeringens instrument for en forstærket indsats i Mellemøsten.

Skal kriser give mening, må vi – og især vores politikere - lære af dem. Det kan godt være, Anders Fogh og Per Stig Møller stadig i dag vil fastholde at de ikke lærte noget af Muhammedkrisen, og at de ikke kunne have gjort noget anderledes. Men man skal være både blind og døv for ikke at have bemærket, hvor hurtigt de siden reagerede ved enhver genoptrykning af tegningerne for at forebygge eventuelle problemer. Og det er et af de store dilemmaer - at der ikke altid er overensstemmelse mellem politikernes ord og handlinger – for det sætter krav til alle os andre, når vi skal vurdere, om politikerne har løftet deres opgave forsvarligt i konflikt- og kritesituationer.

Det er med kriser som med livet: De leves forlæns, men forstås baglæns. Men selv med respekt for denne kierkegaardske indsigt var den danske regerings håndtering af Muhammedkrisen både passiv og defensiv, især i de indledende faser, og først og fremmest præget af indenrigspolitiske hensyn og værdipolitiske positioner. Og det bør vi tage ved lære af. For kriser har konsekvenser – ikke blot for vindere og tabere, men også for alle os andre – hvad enten det gælder økonomisk krise eller som i dette tilfælde Muhammedkrisen. Det kan godt være at kriser er en frygtelig ting at spille; men omvendt er det at italesætte og håndtere kriser med udgangspunkt i snævre politiske hensyn en vej, der bør betrædes varsomt, hvis vi skal kunne bevare tilliden til vores politikere og embedsmænd.

En mere omfattende analyse af Muhammedkrisen og andre danske kriser kan findes i: Marcussen og Ronit (red): Kriser, politik og forvaltning. De internationale udfordringer. København, Hans Reitzels Forlag, 2011)